Број 233. У Новом Саду у среду 17. октобра 1901 Година XXXVI.

„Застава“ излази сваки дан осим понедељника и дана за светом.

Цена је за Аустро-Угарску: на један месец 2 кр. 40 пот. на четврт године 7 круна. За Црну Гору, Србију, Немачку, Румунију и за све остале стране земље на четврт године 10 круна.

Народним бројевима од петка цена је: на пола године 2 круне, на целу годину 4 круне.

Поједини бројеви стају 10 потура.

ЗАСТАВА

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ

Издање: „Рада“, дионичарског друштва за издавање српских књига и новина, у Руми.

За огласе плаћа се по 12 пот. од сваке врсте оваких ситних слова.

Дописи шаљу се уредништву а претплата и огласи администрацији „Заставе“.

Уредништво и администрација „Заставе“ је у кући г. Јов. Т. Чавића, на пијаци.

Рукописе не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 потура.

Какав је народ господар?

Кажу: — Народ је господар! Он је највећи; његове се коже највећма тиче све, што се догађа у држави и он у њој треба да има главну реч. Како закључи, онако нека му и буде.

Но кажу и то, народ не може цео да се искупи и договара. За то он бира своје заступнике, посланике, који ће радити у његово име. Слободно му је да бира људе у које има вере, да ће заступати и радити оно, што иде у корист народа.

По томе дакле народ своју највећу власт, што је данас има по закону врши онда, кад бира посланика. Онда он ступа на среду као онај, који рукује судбином своје државе.

Али на жалост шта видимо? Тај народ, тај господар, нарочито у Хрватској и Славонији постао баш за време саборских избора највећи роб. Онда се с њиме поступа горе но са зликовцем. Онда је појединим чиновницима слободно све. Онда прете, чине свакојаке неприлике, протерују, па и притварају људе ни криве ни дужне. И онда се каже: — Па шта ћеш, избори су! А кад дођу избори знаш како је.

Дотле смо већ дошли! Ено шта се догодило у иришком котару. Људи хоће да се туже бану против очигледних неправди које је починио предстојник, а полицијски комесар вели: Сваки ће бити затворен ко покуша да купи потписе. И кад људи оду свом адвокату, дру Лисавцу, који је уједно и кандидат посланички, полицијски комесар им смета, или покушава да и он оде у канцеларију и чује шта ће се говорити...

Може ли бити већих насиља од ових?! Та закон дозвољава, да се за време избора немора ни пријављивати власти политички збор, ако се држи у затвореном простору. А овде иду тако рећи људима на куће.

Ето вам народно суверенство! Ето шта се чини са тим највећим господарем — народом.

Др. Васа Ђурђевић, председник земаљског сабора, посланички је кандидат у иришком изборном котару. Он не сме да падне. То је главно, а народ нек чини шта хоће.

Пре девет година, добио је један чиновник у том срезу налог: Васа Ђурђевић мора проћи, па ма шта било. И онај господин је сподобио у свој џеп неколико табака на којима беху побележени гласови опозиције. Он је учинио своје а опозиција нека се жали. Ал ствар беше свршена и не беше помоћи.

Говоре и данас, да је стигао абер: — Ми имамо у Лици сигурно место за Васу Ђурђевића, ако падне у Иригу, ал онда ће и чиновници иришког котара за њим у Лику.

А шта чини на све то „народни заступник“ Васа Ђурђевић бивши председник сабора?! Да ли се он буни против тога, што тим начином долази до мандата? Да ли? Ал не! Веле, кад су му рекли, да је иришки котар листом против њега. и да би требало да се даде бирати у другом срезу, он рече: Ја жив из тог котара не идем! То онда значи, док је он жив, макар гинули други у том котару, он мора бити посланик.

Но сад настаје друго питање. Кад се све ово чини за љубав дру Васи Ђурђевићу, како ће он то вратити? Богме он ту „љубав“ неће вратити тиме, што ће у корист опште слободе и у корист српског народа подизати свој глас и правити влади на у ком питању неприлике. Та да се о томе може и сањати, не би чинили за његову љубав ово, што чине.

Др. Васа Ђурђевић важи као „најбољи Србин“ у српском клубу. О њему се говори, да ће тај „израдити“ јер има у плива и старог „жара“. А ево како стоји с њим.

Износимо ово, нека народ потпуно увиди, чему се може надати, кад гласа за дра Васу Ђурђевића и његове присталице. И износимо, да народ увиди какво је данас његово право и какав је он господар у држави. Он је данас све пре, но то, али треба да тежи да то постане. Па кад већ бира, и улази у борбу, нека бира људе, који ће искати и борити се за то, да народ и народна воља дођу на оном месту у држави, које им припада. Па кад се већ боримо, бар да знамо зашто. С тога позивамо поново бираче, да у првом реду гласају за кандидате српске народне радикалне странке.

Женско питање.

II.

Није давно било, кад ни сви мушки нису ишли ни у основну школу. Закон је наредио, да морају сва деца, мушка и женска ићи у школу. Ту је почетак, где се мушко и женско изједначује, у телесном и умном васпитању. После изучене основне школе (редовна школа траје 6 година и 3 године недељна школа) није више нико обвезан, да иде у школу. Ту се дакле деле једно од друго и мушком се отварају свакојаки изгледи за златну будућност, а женској или се даје још неко половно образовање или се не даје. Но свакојако се спрема за — варјачу.

Родитељи, који су женском детету наменили део имања свог, рачунају с тим и не старају се много о даљем образовању његову. Уверени су, да ће им се дете удомити. То им је крајњи смер, да бригу о женском детету повере другом. Женска деца без имања теже пролазе. Изуче какав лакши рад, или се стручно образују, да обезбеде своју будућност. Ако не могу ни ово голих руку да постигну, бију се по творницама и свиларама, или упадају у глиб данашњег друштва. Живети се мора.

Данашње материјалистичко доба је највећи противник еманципацији женскиња. Гомилање капитала много смета образовању уопће. Капиталисте се старају, да стеку оно најпотребније им знање, а више и потпуно образовање не умеју да цене по његовој вредности. Пред њима је капитал златно теле, и они му се клањају. Они дакле, који би без по муке могли ле-

ПОЛИСТАК.

ЖАЛОСТАН СВРШЕТАК ЈЕДНОГ ЗВАНИЧНИКА.

Написао: Антон Чехов.

Једног лепог вечера, седео је не мање лепи Иван Димитријевић-Червјаков, рачуновођа, у партеру у другом реду, па на позоришни далекоглед гледао на позорницу, где је приказиван комад: »Корневиљска звона«. С уживањем је гледао глумце и глумице и беше веома задовољан. Али уједаред..

(У приповеткама се често вели то »уједаред«. А писци имају и право, јер у животу се често догађају неочекиване ствари.)

Уједаред се згрчи лице Ивана Димитријевића, очи му се избуљише а застаде му дисање... Червјаков скиде с очију далекоглед, саже се и... хаци!!! Кијну, као што видите Свакоме је свугде слободно кихати. Кија и мужик, а кија и полицајски старешина, а кат кат кихају богме и тајни саветници. Свако кија. Па и Червјаков не збуни се ни малко, него узе џепну мараму, те убриса нос и како беше по себи учтив човек, погледа око себе, није ли можда својим кихањем проузрочио коме год непријатности. Али тада се већ нађе у неприлици. Јер је видео, како неки господин, што је седео пред њим у првом реду, бржљиво брише џепном марамом свој врат и ћелаву главу, а при том мрмља нешто. И Червјаков позна у том господину Брисакова, државног саветника, који беше чиновник у министарству финансија.

— На њега сам кихнуо — помисли Червјаков у себи. — Истина, није мој старешина, али је то ипак неприлика. Треба да га молим за опроштење.

И Червјаков се накашље, нагне се напред и шапе на уво саветнику:

— Молим вас, да ми опростите, високородни господине!... Нехотице је било...

— Не чини ништа!

— Али молим вас лепо, да ми опростите!.. Та... Та ја нисам хтео!

— Али седите само!... Не сметајте приказу!...

— А Червјаков се још већма збуни, глупо се насмеши и заблене на бину. Поново је гледао тамо, као и пре, али му срце обузе немир. Непрестано се врпољио на свом месту. А кад се спустила завеса, он оде пред саветника. Ту се мало колебао, па онда се упне из све снаге и рече:

— Ја сам кихнуо на високородног господина... Молим вас, да ми опростите!... Ни сам хтео, са свим је нехотице било...

— Али дајте ми мира једном... Ја сам већ и заборавио, а ви једнако спомињете то! — рече саветник, а од љутине му дрхтала доња усна.

— Заборавио... али му се из очију види, да га та ствар једи — помисли у себи Червјаков и сумњиво погледа на саветника. — Не ће ни да говори самном! Треба да му објасним ствар, да сам нехотице кихнуо... да сам од природе присиљен да кихнем... Мислиће иначе, да сам хтео да га упрскам. Па ако сад то и не мисли, можда ће мислити једном кад било...

Кад дође кући, а он исприча жени, шта га је снашло у позоришту. И он се зачуди, кад виде, како жена олако узима ту ствар Жена се прво убезекнула, али кад чу, да је Брисаков из другог министарства, она се умири.

— Свакако треба да одеш у министарство финансија — рече жена му — па га моли за опроштење, јер ће иначе да помисли, да ти не знаш, како се треба владати у отмену друштву.

— Али то је баш оно! Ја сам га већ молио за опроштење, али он се владао тако чудновато!... Не рече ни једне једите озбиљне речи... У осталом није имао ни времена за разговор.

Сутра-дан се Червјаков обуче у нову униформу, те оде код фризера, па се очешља и затим оде Брисакову, да му објасни ствар... И кад саветник уђе у собу, где је примао, читава војска људи беше ту са молбеницама, које је узео од њих. А кад је саслушао по неке молиоце, опази он Червјакова.

— Јуче у позоришту, ви ћете се сетити високородни господине — поче рачуновођа — кихнуо сам... па сам нехотице кихнуо баш на високородног господина... молим...

— Какве су то глупости... за име божје! Шта хоћете ви? — викну саветник, па се окрете другом човеку.

— Неће ни да говори са мном — помисли у себи Червјаков и побледи. — Љути се, дакле! Не, не, то не може на том остати... Ја ћу њему да објасним..

по образовати своју децу, не чине то ни с мушком децом, а женској деци ако купе гласовир и науче их француски штрбе цати, мисле, да су их високо образовали.

Сиротиња с малим капиталом и без икаква капитала јури у школе из преке потребе. Погледајте школске извештаје, па ћете видети, да је у школама највише деце сиромашних родитеља занатлија, ратара, надничара, малих трговаца и учитеља. Видећете још да су она у оним школама, које ће их што пре и што сигурније довести до насушна хлеба. Ту су вам грађанске школе, више девојачке, препарандије, забавиљишта, разни курзови за ручни рад за кројачице, за књиговодство, за пошту, брзојав и друго. И видећете још, да сразмерно врло велик број Српкињица иде у туђинске заводе. Све то не чине из слаба родољубља или из покварености, него то чине с рачуном: Ово им је сигурније, да ће их брзо до хлеба довести.

Кад би хтели по души рећи: Треба ли о вакој женској деци сметати да стеку стручно образовање и тим насушни хлеб, или их ваља помагати — одговор би могао само један бити: Истргните сиромашно женско дете из невоље и пружите му прилике, да поштеним начином заслужи кору хлеба! Јер бадава је ту тражити од сиротиње, да се спрема да буде добра и права мати, кад празан желудац тражи сваки дан нова горива. Прво и прво невољу уклоните, па ћете имати и добре матере, и ваљане Српкиње, и образоване женскиње!

Руку на срце, па признајмо, да је данас мало и мушких, који се из чисто душевне потребе више образују. А женских је још мање. Но женско образујући се да дође до насушна хлеба, образује се да постане уједно врсни члан људскога друштва и чињеница, која ће снажно утицати на своју околину и изазивати шири поглед у женске стране. Такво женскиње је најбољи проповедник оних идеја, које помажу, да се женско питање може успешно решавати.

Ми се често заносимо кривим идејама о образованости и величамо онај народ, који има велик број интелигентних мушкараца, научара, вештака, индустријалаца, не узимајући при том на ум, како велик и највећи део народа нема ни најобичнијег ни најпотребнијег знања и образовања. Не гледамо никако на женску страну, колико у народу она вреди и задовољавамо се, ако су женскиње здраве и добре матере. То је једностраност и то је заблуда, у коју хоће да падну и многе учене и преучене главе.

Модерна педагогија захтева здрав дух у здравом телу — и хармонично развијање свију особина и дарова, телесних и умних. Може мати бити здрава и добра у народном смислу ове речи, али не и образована. А може мати бити образована, но при том слаба и неокретна. Кад би оба својства била уједно, у једном лицу, онда би имали оно што тражи и очекује напредна педагогија. И кад радимо на том, да се наше женскиње више образују, стварамо прилику, да се што чешће нађе у једном лицу усредсређено: здравље, доброта и образовање.

Многи, који женској пружају варјачу, не могу да виде у женскињама способности, ни телесне ни умне, да могу ићи у корак с мушкима у образовању.

Признати лечници опет доказују, да народно здравље и тим опада, што се женскиње одаје науци, веће и нестаје по школама, па кад ступи у живот и постане мати, својим породом дегенерише свет. И изводе закључак, да просвета и образовање затире бројно множење људства.

Не да се порећи, да дуго школовање у неподесним школским приликама рђаво утиче на телесно здравље. Но много је других чинилаца, који јаче и горе утичу на здравље, но школа. Тражимо те чиниоце прво у родитељском дому, у породици и околини, у којој се омладина крећа кад се школује, у кривим назорима родитеља, који највише само своју слабију децу дају на науку; тражимо их у кривим назорима сиромашнијих родитеља, који су данас својом слабо развијеном децом, мушком и женском, поплавили школе, и тражимо их уопће у рђавим приликама данашњега друштва, које притешњено са свију страна тражи излаза у науци.

Сви ови чиниоци утичу и на мушко и на женско доста подједнако. Ако је женско по природи нежније и осетљивије, не излаже се толико рђавим приликама, колико мушко. Међутим наука је утврдила, да су женскиње исто тако способне по своме телесном саставу за сваки умни напредак као и мушки. А пракса у животу доказује нам, да нас женскиње умеју на делу и да надмаше. То није редовно тако, али не може ни да буде, јер се још не може довољно ни просудити делатност женскиња, до год се оне не припусте слободније и у већој мери на поље школовања, образовања и рада. И докле су год искључиво и до крајности у мушким рукама узде и бич, којим се влада над слабијима, дотле ће и оне увек вући кола по блату, а мушки по суву, и дотле ће се увек на њих викати, да свет због њих дегенерише. За дегенерисање пак имају мушки још увек исто толико бар заслуга, колико и женске. Погледајмо само мушку омладину, како се спрема за мужа у животу, баш у оно доба, кад учи високе науке, а које је доба одсудно за цео век, па је сравнимо са женском у том добу. Погледајмо, како живе мушки док се не ожене, а како се питомо, владају женске док се не удаду. Погледајмо како слабе утиче просвета на мушко, а како снажно подиже женско из обичне прашине. Па онда се запитајмо: Је ли просвета и образовање криво, да људство тако бројно опада?

Само просвета на криву путу и лажно образовање, каквога је данас доста, а највише због несређених друштвених односаја, може да затире људство. Мање га затире, док просвета и образовање није почела да продире кроз све слојеве народа. Јаче га затире, кад се прелази из мрака у светлост, из необразованости у образованост, а благо утиче на људство чиста просвета и истинито образовање, особито кад стално продире у женске редове и кад не допушта, да је варјача алфа и омега у женском — образовању.

Кад је саветник свршио и с последњим човеком, па хтео да оде у свој стан, Червјаков поново стане пред њега и тихо рече:

— Високородни господине, кад се усуђујем да узнемирим ваше високородство, чиним то само зато, што ме на то гони кајање . . Нехотице је било, верујте ми, високородни господине!

А саветник с киселим лицем прекрсти руке и рече бесно:

— Ах, ви би да се шалите са мном, је л' те? — И за тим оде у другу собу.

— Шта? — Да се шалим? — помисли Червјаков. — Али то није никаква шала! Државни је саветник, па опет не уме да схвати ствар! Па кад неће ни да говори са мном нећу ни да молим тог разметљивца! Ђаво да га носи! Написаћу му писмо, али овамо више не долазим. Бога ми, не долазим више!

Идући кући премишљао је Червјаков о писму. Али међу тим не написа писма. Дуго је мислио о том, како да га напише, али му се све једнако није допадало, није био задовољан с њиме. Други дан ће, дакле, поново да оде саветнику, да му лично објасни ствар.

— Јуче сам био тако слободан, да дођем до вашег високородства — рече Червјаков, кад га је саветник погледао с радозналошћу. — Али не зато, да терам лакрдију, као што је изволело рећи ваше високородство. Молио сам вас за опроштење за то, што сам кихнуо на ваше високородство. Не беше ми ни на крај памети, да терам шалу с вашим високородијем. А и како бих смео ја тако што чинити? Та кад би се ми хтели шалити, куд би онда . . . с дужним поштовањем према својим старешинама? . . .

— Напоље! дрекну на њега саветник, који је међу тим помодрио од љутине и сам дрхтао од беснила.

— Изво-о-олте? — рече Червјаков сав престрављен.

— Напоље се вуците! — поново дрекне саветник и стаде лупати ногама о под.

Червјакову би, као да му нешто пуче у трбуху. Није ништа ни видео ни чуо, кад је излетио на врата и посрћући се враћао својој кући. Као кип какав уђе у своју кућу, па онако у униформи леже на диван и . . . умре.

З. В.

Нови Сад, 16. октобра.

Како је ушао у клопку „Браник“? — Познато је, шта је изјавио „Браник“ на ону вест „Заставину“ о пригодици дра Илије Вучетића у кафани код Јелисавете. Изјавио је изрично, да је све то „од речи до речи гадна и подла измишљотина.“

И изјавио је „Браник“ ово: „Може „Застава“ за доказ својих гнусних измишљотина и потвора наводити колико хоће сведока, ми се на то нећемо ни осврта ти.“

Тешко је изаћи на крај с оним, ко почне с оним: лаж је, гадна лаж и „ну шћију, нам везут“. Па онда још дода: Ја сам казао што имам, а ви доводите сведока колико хоћете, ја се на то нећу осврта ти.

Но ко вешто почне ствар, томе испадне по кад за руком, да доведе до признања чак и најокорелијег „ну шћију и нам везутула“. И ми, да би довели „Браник“ до неког признања, послужили смо се малом вештином. Цео Нови Сад зна, ко је седео онда за оним столом. Сад можемо казати. Седео је посланик Рохоњи, државни тужилац, посланик Радовановић и Александар Адамовић. А одмах до тог стола, у близини од два корака, седео је прота М. Ћирић, др. М. Кондороши и други.

Ми смо знали, ако „Бранику“ дамо само малу, мајушну тачкицу, за коју се може закачити, одмах ће уграбити ту прилику, да то одбије, али смо знали и то, да ће бар нешто признати од оног што је „од речи до речи гадна и подла измишљотина“. Тако и би. „Ну шћију и нам везутулу“ је наишао на лепак.

Кад смо се позивали на сведоке, рекли смо у „Застави“ ово: „А тамо су били (јел доста да наведемо два Србина?) г. г. Шандор Адамовић и прота Милан Ћирић“. Нисмо дакле казали: „били су за оним столом“, него „тамо су били“. И знали смо напред, да ће се „Браник“ за то закачити.

И заиста, постигли смо потпун успех. „Ну шћију и нам везутул“ почео је да се брани, јер смо му дали малу тачкицу за то, али је и почео да признаје.

У свом најновијем броју има изјаву Лазе Милошева и Гавре Плавшића. Они су говорили са пречасним протом М. Ћирићем, и он је изјавио њима, да он није био онда за оним столом, него је седео при другом столу у сасвим другом друштву“. Већ ово довде било би нам потпуно доста, да се види, како је „све од речи до речи гадна и подла измишљотина“.

Али, „Браник“ је далеко премашио свако наше очекивање. Лаза Милошев и Гавра Плавшић говорили су и са г. Шандором Адамовићем. И међу осталим има у том ова признања: Г. Адамовић им је рекао, „кад је др. Вучетић пришао столу, поздравио је цело друштво.“ И да је др. Вучетић рекао: „да је према томе избор Радовановићев осигуран.“ На то је рекао г. Ђока Радовановић нешто, што није било доста јасно, ал је г. Адамовић то тако разумео, да његов, т. ј. Радовановићев избор није тако сигуран. „После тога, и пошто је прошло неко кратко време, (колико кратко време?) устао је г. Ђока Радовановић и отишао другом столу“. И још забележише у „Бранику“ ово: „Толико је, изјавио је г. Адамовић, колико се ја сећам, било у тој ствари.“

Од „ну шћију и нам везутула“ је сасвим доста, кад у оној потпуно од речи до речи измишљеној ствари, признаде накнадно и оволико. — Ко уме да мисли, томе је јасно оно, што стоји у изјави г. Лазе Милошева и г. Гавре Плавшића. Ствар је сасвим јасна. Јер чак и према

ономе, „колико се г. Адамовић сећа, по што је одговорио нешто г. Радовановић дру Вучетићу, што није било доста јасно, пошто је прошло неко кратко време, отишао је г. Радовановић другом столу“.

А шта беше свему полазна тачка?! Је ли др. Вучетић пришао столу за којим су седели противници његови г. г. Радовановић и Рохоњи? То су већ признали, то и много друго. Немамо ништа против тога што је г. Радовановић шапутао место да одговара дру Вучетићу, немамо ништа ни против тога, што је после неког времена отишао г. Радовановић за други сто, ал питамо: — Шта би радио „Браник“ да је други ко сео за онај сто, за којим су седели противнички посланик и посланички кандидат, па да га „тешка“, како му је избор осигуран.

Овако стоји према досадашњем сопственом признању: „ну шћију и нам везутул“ а како је било у истини, то може према оном што је до сад изашло на јавност, знати сваки, „коме врана није попила мозак.“

Захваљујемо се још искрено г. г. Лази Милошеву и Плавшићу, што се потрудили, да бар са свога гледишта расветле мало ону ствар, која је била још у суботу „од речи до речи гадна и подла измишљотина.“

Политички преглед.

Русија и Бугарска. Руски генерал Богољубов, заповедник варшавског војног оделења бави се од неколико дана у Софији. У руском посланству био је у почаст његову обед, на коме се били бугарски министар-председник Каравелов и мин. спољ. послова Данељ. Ово је дало повода, да се о бављењу Богољубову у Софији свашта пише и одмах виде руски прсти, који хоће Бугарску сасвим да пригњече. Тако се међу осталим вели и то, како је Богољубов дошао за то, да изради да се у бугарску војску приме натраг сви бугарски емигранти војни. Ти емигранти већином живе у Русији, они су од Русије задобијени, и кад их Русија врати у бугарску војску, они ће Русији без сумње за то и благодарни бити. Сви други министри су већ за то задобијени, само се војни министар Паприков томе јако противи, но Богољубов се нада да ће успети у својој мисији.

Рат између Енглеске и Транзвала. Енглеска је почела и опет да живо купује коње за јужну Африку. Овога пута се највише окомила на Русију и тамо већ покуповала приличан број коња. Жалосно је да и руска влада то мирно гледа, као да тиме хоће да докаже своју непристрасност. — Међу раденицима на морским пристаништима већ се одавна започео покрет, да бојкотирају све енглеске трговачке лађе, до год траје јужно афрички рат. Раденици у многим пристаништима већ су решили да не дозволе ни једној енглеској трговачкој лађи да уђе у пристаниште, нити што да истоварује, или утоварује. Уједно су закључили да сазову велики општи збор свију пристаништних радника, те тим својим општим бојкотирањем енглеских лађа приморају енглеску владу, да се окане свога пљачкашког рата у јужној Африци. Буду ли пристанишки радници овај закључак донели и извели, као што га раденици у некојим пристаништима већ извађају, онда ће Енглеска без сумње доћи у велики шкрипац. — Са бојишта јављају енглески извештаји само о мањим чаркањима, у којима су Енглези зар однели победу и заробили по 2—3 Бура.

Закључци српске народне странке на Приморју.

Српска скупштина у Книну постигла је споразум међу првацима српске народне странке.

Скупштина је решила две ствари. Прво стварање просветно привредног друштва и политичку организацију странке. Програм је остао недирнут. И што се о томе није већало, то је једина слаба страна ове скупштине, јер из тог могу да се доцније изроде неприлике, у осталом можда се мислило да ће бити и за оно треће времена док се углача боље пут... Ми желимо успеха и на том путу.

Нацрт правила „Српске Зоре“ гласи:

Оснива се просвјетно-привредно друштво „Српска Зора“ са сједиштем у Дубровнику.

Циљ је друштву унапређивање просвјете и привреде српског народа у Далмацији.

Прама томе ће се „Српска Зора“ бавити:

а) васпитањем народа, оснивајући и потпомажући просвјетне установе а особито школе и јавне народне библиотеке; потпомажући похађање школских завода са потпорама ученицима и наставницима; потичући јавна предавања и расправљања о васпитним и научним предметима; издавајући или потпомажући издавања других књига, које одговарају духу овог друштва.

б) оснивањем народно-привредних установа, особито земљорадничких задруга и штедионица и иначе унапређивањем пољопривреде.

Друштву може бити члан сваки Србин, уплаћујући допринос од једне круне на годину.

Ово је у главноме садржај штатута овога друштва. Појединости, које се тичу пословног реда и ситнијих одредаба друштва, изнесене су у нарочитим тачкама штатута.

А у ствари организације донета је ова резолуција:

Резолуција

гласована на скупштини српске странке у Далмацији дне 8. (21.) октобра 1901.

Оснива се „управни одбор српске народне странке у Далмацији“ од 24 (двадесетчетири) лица, које бира скупштина српске странке за 3 (три) године.

Осим ових лица припадају одбору српски посланици на далматинском сабору и царевинском вијећу за вријеме трајања њихова мандата.

„Управни одбор“ води све послове и интересе српске странке, у које иде и српска штампа у Далмацији, а од којијех се искључују послови, који спадају у дјело круг културно-привредног друштва „Српске Зоре“.

„Управни одбор“ мора да потакне оснивање локалних одбора, са којима ће стајати у свези у погледу локалних питања.

„Управни одбор“ имаће права да контролише рад културно-привредног друштва „Српске Зоре“.

Дјеловање „управног одбора“ потпада контроли српске главне скупштине.

„Управни одбор“ сазива главну скупштину српске странке најдаље 3 (три) мјесеца прије рока, у коме му истичу функције.

Из скупштине.

Београд, 15. октобра.

Чита се интерпелација Никодија Милетића и другова на министра председника о том, како је у званичним новинама изишао списак издатих сума под министарством Владановим у 128.165 динара из фонда за достојније заступање земље — на забаве и личне потребе. (При читању позиција за гозбе, настаје смеј.) Да ли министар мисли, да учини прописне мере, те да се новац врати и кривци казне па о решењу своме да извести народно представништво.

Др. Воја Вељковић узима реч и неће да се враћа на питања, која су јуче претресана у толико мање, што од већине нико није узео реч да на та питања одговори. Нацрт адресе већине има славопојке уставу од 1901. год. како је он израз правих народних тежња и основ за правилни јавни живот. Он има једну кардиналну ману, што је дат без саучешћа народа. У њему нема ни једне боље гарантије за народна права него што су дотле била гарантована, нити је измакао од устава 1869., који се обично називао реакционарним и кога он неће да брани. Тако је са слободном штампом, удружењима и општинском самоуправом.

»Нездрави остаци скоре прошлости« — само ће тада нестати, када влада буде вољна и енергична да их сузбије, али она тога свега нема. Подсећа само на извесну нишку депешу.

Кад је устав дат, дата су права грађанима да се политички нападају; али кад се истакне чинилац, који не сме да се напада, тада то не може бити уставно стање, нити је устав гарантован.

Прави војвода Книћанин — јер се сад налазе и лажне војводе (смеј) — имао је посла са једним великим господином, који је на њега опалио пиштољ, а он напери на њега, велећи: »Удри, и ја ћу, па ће бити две хуље мање!« Данас није потребно таким средствима утеривати људе у законите и уставне међе. Само ревношћу владе могу се неуставности сузбити.

Стојан Протић изјављује, да га је пожурио др. Воја и чуди се да професор Велике Школе може да упореди нови устав са уставом од 1869. године.

Суштина свакога устава је у склопу и праву народнога представништва. Основ је новоме тајно гласање, па су права народних представника много већа него у 1869. г., и помиње оне одредбе тога устава, којима даје нека права а друга им узима. Тако су јаснија и шира права грађана као о личној слободи.

Да влада енергичније брани устав, слободу и ред уставни. Налази да је то дужност народног представништа а не владе.

Јован Авакумовић напомињући позив адресе, одговара Стојану Протићу да је могао и не одговарати. Он је бранио владу, а она је ту да се сама брани. Требао би да говори о пројекту адресе.

Влада је одговорна за то што је поставила човека из Владанова доба, кога се нишко грађанство јавно курталисавало (Он је ваш.) Он је наш отпадник. (Ваш је.) Он је служио Владана, па га је и данашња влада узела у службу (Тако је!)

Избори у опште нису ни могли бити слободни, кад смо били под оним законима, који су служили Владану. Из краткога рока за изборе изводи, да влада није ни имала намеру да да слободне изборе.

О спољној политици не може да говори оним задовољством као адреса већине. Однос са браћом Русима изнет је најобичнијим речима од стране владе. Он не види да је влада успела да у томе задовољи наше жеље. Зло стоји са односима са Аустријом. Код Турске никад се не држе обећања. Тако у трговинском уговору, питање о митрополиту, покољи у Ст. Србији.

Министар др. Миловановић утврђује да се скренуло са начелне дебате о адреси Не избегава влада ни једно напоменуто питање, па хоће и он о уставу нешто да каже.

На Вељковићев приговов, да је давање данашњега устава државни удар, вели има и рђавих и добрих које народ прихваћа, као и таких који остају као проклетиња. Не зна да су се господа бунила против овога удара (Јесмо). Нека врста државна удара била је 1888. године. Он је противан горњем дому, али прима целину устава са његових добрих страна. (Опозиција: да будете министри.)

Г. Вељковић не мисли онако како је казао. (Вељковић: Не смете то да кажете. Либерали траже од председника да заштити говорнике од увреде.) Он познаје добро мишљење г. Вељковићево. Тежиште је у уставу, као што је рекао Протић, у парламентарним правима. Закони су за то, и њих треба да донесе народно представништво. Помиње Гледстоново тражење, да му оставе само парламент и буџетско одобравање, па ће освојити сва друга права.

Није устав у опасности, што је председник сената председник у заједничкој седници. Нека штеде либерали своју бујност за време, кад уставност буде збиља у опасности, па да раме уз раме војују за то.

Председник закључује седницу у 12 часова и другу заказује за сутра у 9 часова пре подне.

Кога ће извиждати?

Кад је онако изненада распуштен хрватско-славонски сабор, други владини посланици зинули од изненађења, па још нису честито ни затворили уста, а чика Стева већ 4 сата чека у банову предсобљу. Напослетку му рекоше, да се добро владао, да код владе немају ништа против њега, те може у свом срезу наново покушати срећу.

И он први крену из Загреба. Но кад стиже у Инђију, а он место у Земун окрене у Карловце, па код патријарха.

Не знам шта је тамо тражио, може бити и благослов. Но кад је кренуо из Карловаца у Земун, пут свога среза, патријарх Георгије раздражено јури по соби, па само хуче и чешка се. У заносу не гледа испред себе, те ударио раменом о вертхајмову касу, да и данас има на том месту модрицу. Тога дана није ни вечерао, но само извуче кључ из тешке гвоздене касе, те оде да легне.

А чика Стева оде у Земун. Тамо је био у једном дућану, те покуповао два џака сапуна са сребрним омотом, неколико огледалца, па женске мараме за повезивање, цигаре, звиждољке, 8 кутија бонбона и 3 главе кромпир-шећера, па ће све то понети собом у Шимановце, да однесе женама, девојкама и деци поклоне, а већ људима ће по коју лену реч и масно обећање. Па кад се све то скупи уједно, ето да изађе из тога, шимановачки посланик.

Онај земунски трговац мисли, да чика Стева хоће у Шимановцима да отвори дућан, кад је толико накуповао, па му се препоручује и за други пут, а жели му „добар пазар“.

Не дао ми бог да „пазарим“, мисли чика Стева, па хајд у Шимановце. Но ма колико да се журио, задржало га је оно-лико чекање у банову двору, па онда пут у Карловце и напослетку куповање у Земуну, а мора у понедељак да буде у Будимпешти.

У Шимановцима је једва стигао да се поразговори са бележницима, и да подели деци звиждољке, па се опрости и отпутова, да се кроз који дан врати.

У Пешти се другог дана нађе са два познаника. Шта је ново пита оног првог.

— Ништа, ал чујем, ти си већ као и изабран. Та није, кажу, да звижди по Шимановцима, него да оглувиш.

А кад се мало после сретне са другим познаником, те та запита, шта је ново, овај му рече: — Ново је то, да су истакли у шимановачком котару радикали против тебе дра Радивојевића.

— Та ваљда се не шалиш?! узвикну чика Стева.

— Богме не шалим! каже му познаник. Па још да видиш како кортешују. Пребројали оне твоје џакове сапуна и кутије бонбоне, па кажу: Ако шимановачки котар прими тај сапун, биће много прљавих руку, а они твоји бонбони загорчаће целом срезу.

Чика Стева одмах оде да се спреми пут Шимановаца, а у себи помисли: — Боже мој, кога ли ће деца при избору звиждљкама?!

Вести из места и са стране.

Демонстрација против министра Кригхамера. У Бечу је била демонстрација против војног министра Кригхамера, и како мађарски листови веле због тога, што Кригхамер нагиње Мађарима. Кригхамер је једном Мађару поверио зидање брајтенсеске коњичке касарне, то је Бечлије толико огорчило, да је немачко удружење бечко (Deustcher Verein) демонстрирало против Кригхамера, и изјавили да ће све учинити само да Кригхамера сруше. Мађарски листови веле, да би врло радо волели знати у чему се састоји та претерана наклоност Кригхамерова према Мађарима. Уједно љуто осуђују што у Бечу сваком приликом демонстрирају против Мађара.

Гроф Павле Сечењи умро. Из Будимпеште јављају да је у понедељак тамо преминуо гроф Павле Сечењи бивши министар пољопривреде. О смрти његовој извештена је одмах влада, сабор и горњи дом. Покојник се у својој 63. години подвргао операцији, но она му ето немогаде продужити век.

† Иванка Недељковић. Из Чакова нам стиже тужна вест, да је кућу г. Ваје Недељковића задесио тешки удар. Умрла му је ћерка Иванка, у цвету младости у 20. години живота свога. Покојницу оплакује тужни отац, сестре јој Вера, Олга, Милена и Злата, и браћа јој Дејан и Светозар. Но Иванку жали и свако, ко је познавао. Уцвељену родитељу и родбини желимо да се утеше а Иванци желимо: Лаку црну земљу!

Руски велики кнез у Будимпешти. Руски велики кнез Михајло Николајевић, по најновијим вестима стигао је данас, у уторак, у Будимпешту. Краљ га је дочекао на станици и отпратио у хотел Бристол, где су за кнеза и његову пратњу примпремљене 16 собе. Кнежева пратња састоји се из 14 лица. Пре подне ће велики кнез посетити нашег владара, и владар ће му после подне вратити посету. Вели се, да ће руски велики кнез Михајло Николајевић, као гост нашег владара, провести више дана у Угарској.

Завера против шаха. Из Техерана потврђују вест, да је доиста откривена завера против шаха. Коловође побуне одведене су у Кучан и ту затворене на доживотну тамницу. „Нордар“, лист, што излази у Тифлису јавља, да је основано било читаво револуционарно друштво под именом „савез патриота“. Том савезу припадали су људи из најближе околине шахове, угледни државници, првосвештеници, свештеници, учитељи и многи други. Друштво ово основано је да стане ногом за врат злоупотребама и насиљу чиновника. Чим је шах о свему овом сазнао, одмах је наредио наследнику престола Валијаду, да пропутује земљу и проучи колико су чиновници у ствари доиста криви. И ако су окружне поглавице одмах почеле бити „добре“ према народу, а неке му чак и велике поклоне у рани почеле давати, то се наследник престола ипак уверио, да су се чиновници доиста јако осилили, народ гулили и цедили. Многи су већ смењени а опште је мишљење да ће шах извести реформе у чиновништву, како се ове злоупотребе не би могле више догађати.

Прилози на српско народно позориште: 1.) Г. др. Средоје Ђорђевић, заменик градоначелника у Суботици, уписао се за члана „друштва за српско народно позориште“ са уплатом прописане чланарине од 100 круна. 2.) „Добротворна Задруга Српкиња“ у Пакрацу, послала је 20 круна на рачун отплате своје чланарине. 3.) Г. Стеван Славнић, енжењер у Новом Саду, уписао се за члана „друштва за српско народно позориште“ и исплатио је целу прописану чланарину у износу од 100 круна. 4.) Г. Лазар Фука, трговац у Долову, исплатио је последњи оброк своје чланарине са 20 круна, те је тиме подмирио целу чланарину од 100 круна. 5.) Г. Момчило Тапавица архитекта у Будимпешти, уписао се за члана позоришног и уплатио је половину чланарине у износу од 50 круна. На свима овим чланским прилозима изјављује управни одбор „друштва за српско народно позориште“ своју најтоплију захвалност.

Глад у Кини. Из Кине стижу управо ужасне вести о невољи и јаду тамошњем. У провинцији Кванг-Су има преко 300.000 душа, које немају шта да једу, у провинцији Хвај на 600.000 душа, у провинцији Кванго-Си још је и горе. Буде ли ова ужасна невоља захватила још већа маха, то ће у Кини настати опет велико вреће. Кинеска влада није у стању да овим бедницима помогне.

Време. Метеоролошки завод прориче необичну сушу, а само у приморју кишу и местимице маглу изјутра. — Фалб прориче такође сушу и местимице — снег.

Трговина.

НОВИ САД, 16. октобра 1901. г. Пшеница прве каквоће фор. 7·——50 н. Пшеница средња фор. 7·30—40 н. Пшеница лакша роба фор. 7·——— н. Наполица ф. 6·80—90 н. Јечам нови ф. 5·30—70 н. Зоб фор. 6·70—7 фор. — Кукуруз у зрну фор 5·——— ф. нови у клипови ф. 2·60—70 н.

Маст 50 фор. Сланина сува 50 фор. дебела пушена 50 фор. Све од 100 килограма.

Свињи угојени тешки	32—33 нов.	живе мере
„ средњи . .	30—31 нов.	
„ лаки . . .	27—29 нов.	

Све од 1 килограма.

*

БЕЧ, 22. окт. по рим. (Оригинални извештај са марвеног вашара на св. Марксу од фирме Т. Бајић и Ђ. Остојић.) На данашњем вашару било је пријављено 13898 к., дошло је 5092 к. млађе врсте, 8585 к. угојених мађ. соја. — Свега 13677 к. дотерано.

Трговина је била трома.

Продавало се:

Прима роба	80—82 пот.	изнимно — пот.
Средња „	75—77 „	
Сремска „	74—77 „	
Назимад „	72—86 „	

Цена је сланини 96—100 кр.

„ „ масти 104—106 кр. Све од 100 кгр.

Вашар рогате марве.

На данашњем вашару рогате марве беше дотерано свега 6204 комада, од којих беше 4083 угојених и 2121 комад мршавих.

Трговина је била трома.

Немачке прима —	80—85 пот.
Слабије — — —	68—75 „
Мађареке прима —	68—78 „
Средње — — —	50—60 „
Бикови немачки прима	52—64 „
Бикови немачи слабији	40—51 „

од 100 килограма живо мерено, изузимајући потрошарину.

Изборно кретање.

Митровица. (Брзојав.) Јуче у вече протерали овамо из Вуковара уредника хрватског „Браника“, што је ишао тамо да кортешује.

*

Пишу нам из **Руме:** Др. Антоније Богдановић, кандидат српске народне радикалне странке за мартиначки срез, држаће сад у недељу 21. октобра у 10 сати ујутру у Мартинцима свој програмни говор. (Како смо извештени, то ће учинити у исту недељу и сви остали кандидати српске народне радикалне странке, сваки у свом срезу. Пр. уред. „Заставе.“

*

„Србобран“ доноси саопштење, да због изненадних избора не може се састати збор српске народне самосталне странке, но ће за који дан изићи проглас и листа кандидата срп. народне самосталне странке. Опомиње бираче, да се унапред никоме не обећавају, ко би покушао да их врбује.

*

Из Хрватске и Славоније стижу невероватни гласови о незаконитостима. Тако су дру Фрањи Врбанићу, кандидату котора Новиградског сметали, да се састаје с бирачима и тражили од њега да се исказе: Ко је? Нису му дали ни да се у приватној кући састаје са бирачима и ако закон дозвољава за време избора бирачке окупове у затвореном простору без икакве пријаве.

БРЗОЈАВИ „ЗАСТАВИ“.

Стигли 16. октобра.

Будимпешта. Председник по старешинству Фабини, дао је прозвати редом посланике, који су своје мандате положили на председнички сто.

Загреб. Гроф А. Пејачевић захвалио је на свом чину (он је велики жупан), јер хоће да се кандидује за посланика у нашићском котару.

Будимпешта Руски велики кнез Михајло Николајевић, дошао је инкогнито овамо, где га је краљ дочекао на станици и пољубио се с њим. После тога је отпратио краљ великог кнеза у хотел Бристолу, где је остао ½ сата. После тога је велики кнез посетио краља у двору.

ОГЛАСИ.

МАНУФАКТУРНА ТРГОВИНА

Мише Николића

у Инђији

потребује једног **старијег** и једног **млађег помоћника**, који одма ступити могу.

657 1—3

Рабштерн Мор

НОВИ САД 217 57—

пециво шљивовице и комовице

ФАБРИКА ШЕСТОСТРУКЕ СИРЋЕТНЕ ЕСЕНЦИЈЕ.

НА ЗНАЊЕ.

Свима г. г. трговцима, **који са свињама раде** а исту робу за **Ferenczváros** или Штајнбрух у комисион шаљу, стављам овим до знања, да ћу их, ако ми поверење своје поклоне, тачно, солидно и савесно а што је најглавније умереним ценама послужити. Тражи ћу и набављаћу дозволу за **Беч** или **Штајнбрух** за свиње из **заражених и забрањених места,** од вис. кр. уг. пољопривредног министарства.

У случају пошиљке молим г.г. трговце, да ме један дам раније брзојавно или писмено о томе известе.

Б.-Пешта (Штајнбрух) 1901. Спoштовањем

635 4—12 **Коста Брашован.**

Главни уредник Јаша Томић. Одговорни уредник Константин Брадваровић. Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.